

ANIVERSAREA A 810 ANI DE LA ÎNCORONAREA LUI IONIȚĂ CALOIAN REGE AL ROMÂNILOR ȘI BULGARILOR

COMMEMORATING 810 YEARS SINCE THE IONIȚĂ CALOIAN – KING OF ROMANIANS AND BULGARIANS – WAS CROWNED

*Colonel (r) prof. univ. dr. ing. Eugen SITEANU**

Rezumat: În acest articol se prezintă o succintă trecere în revistă a faptelor regelui românilor și bulgarilor – Ioniță Caloian –, a datelor sale biografice și a percepției sale în epoca respectivă etc.

Cuvinte-cheie: regele românilor și bulgarilor; Ioniță Caloian; date biografice; percepția regelui în epocă.

Abstract: In this article are presented, in a short manner, an assessment of the King of Romanians and Bulgarians, Ioniță Caloian, together with his biographical data and how he was perceived etc.

Keywords: King of Romanians and Bulgarians; Ioniță Caloian; biographical data; how he was perceived.

Pe data de 8 noiembrie 1204, cardinalul Leo de Santa-Croce, legatul papal (împuternicitul Papei) a încoronat pe Ioniță Caloian ca rege al statului româno-bulgar (statul Asăneștilor).

Istoria constituirii acestui stat începe cu 38 de ani în urmă, adică cu evenimentele din anul 1166, când românii din Țara Românilor din Balcanii Orientali și din Țara Vlahia Mare tesaliană au participat la războiul împotriva Ungariei. Românii de la sudul Dunării aveau autonomia în cele două teritorii (țări) menționate mai sus. La fel ca și alte popoare balcanice, în acea perioadă, românii

* Prof. univ. asociat al Universității Naționale de Apărare „Carol I”, membru asociat al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române, membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință din România, membru supleant în Consiliul Director al Asociației Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere „Alexandru Ioan Cuza”, vicepreședintele Asociației Absolvenților Universității Naționale de Apărare „Carol I”, membru în consiliul editorial și redactor al Revistei de Științe Militare, email: esiteanu@yahoo.com.

sud-dunăreni s-au ridicat la lupta de emancipare politică față de Imperiul Bizantin. Pentru obținerea neatârării (independenței) românilor din Balcanii Orientali au avut sprijinul necondiționat al fraților (etniei) lor de la nordul fluviului, iar apoi și al populației bulgare din Peninsula Balcanică.

Românii se mai răsculară și în anul 1019, în Vlahia Mare din Pind împotriva dominației bizantine. Ca urmare a politicii fiscale apăsătoare a bizanțului, în anul 1166 a izbucnit răscoala generală a românilor condusă la început de Berivoi Românul și de Niculiță din Larissa în scopul abolirii impozitelor exagerat de mari și a respectării autonomiei românilor.¹

Imperiul Bizantin a fost atacat de unguri (1180), de sârbi (1183) și de normanzii sicilieni (1184-1185). După aceste războaie s-au mărit impozitele bizantine și românii din Munții Balcani (Haemus) s-au ridicat la luptă în anul 1185.²

Răscoala (Mișcarea) din 1185 era condusă de frații Petru și Asan care aveau calități politico-militare de excepție. Ei s-au deplasat în fruntea unei delegații în tabăra bizantină pentru a reduce dările și a obține dreptul de înrolare a românilor și bulgarilor în oastea bizantină. Fiind refuzați, ei au declanșat revolta armată generală împotriva Imperiului Bizantin, au încercat să cucerească cetatea Preslav (la vest de Varna) și au atacat câteva localități bizantine.

În primăvara anului următor (1186) armata bizantină comandată chiar de împăratul Isaac al II-lea a declanșat ofensiva și a cucerit defileele din Balcani, iar frații Petru și Asan și-au retras forțele la nord de Dunăre unde s-au aliat cu gruparea cumano-română. Ei au trecut Dunărea în primăvara anului 1187 și au cucerit unele cetăți din sudul fluviului. Apoi au atras de partea lor și pe bulgarii din Balcanii Mari și au înfrânt forțele bizantine din zonă. Dar vara aceluiași an, când împăratul a trimis forțe noi în luptă, a însemnat un echilibru al luptelor deoarece oastea româno-cumană a reușit să treacă peste Marele Zid al lui Anastasie și să ajungă la Agathopol, pe litoralul Mării Negre. În acest timp, oastea bizantină a mășăluit de la Adrianopol (la aproximativ 100 km vest de Agathopol) înspre nord în scopul ocupării defileelor Balcanilor și tăierii căilor de retragere a armatei româno-cumane.³ Cele două forțe beligerante s-au ciocnit lângă Lardeea, iar trupele româno-cumane au simulat o retragere spre munți și apoi au ripostat cu un contraatac puternic care cu greu a fost stopat de bizantini. În următoarele zile trupele bizantine au fost atacate pe văile Mariței, Tundjei și Aitosului de către forțele Asăneștilor care au reușit să întărească apărarea cetăților cucerite și să

¹ M. Dinic, *The Balkans, 1018-1499*, în *The Cambridge Medieval History*, vol. IV, Cambridge, 1975, pp. 519-521.

² *Ibidem*, p. 523.

³ Nicetas Choniates, *Despre Isaac Anglelos*, I, 4, în *Fontes*, vol. III, p. 262.

organizeze numeroase detașamente de hărțuire.⁴ Oastea româno-cumană a luat în stăpânire cetatea Lovec și s-a retras în munți, de unde ataca prin surprindere. În anul 1188 armata bizantină a încercat fără succes să cucerească Lovec, apărată de forțele Asăneștilor, dar după 3 luni s-a retras, iar împăratul a recunoscut printr-un acord autoritatea românilor asupra teritoriului de la sudul Dunării cu centrul la Lovec. De fapt, pe acel teritoriu s-a înființat din acel an statul Asăneștilor cu capitala la cetatea Tîrnovo.

Împăratul romano-german Frederic I a trimis o cruciadă, în vara anului 1189, spre Palestina, dar bazileul Isaac al II-lea nu a permis cruciadei să treacă pe teritoriul bizantin.

În schimbul sprijinului militar (40.000 de oameni) a lui Petru și Asan, lui Frederic I i s-a cerut recunoașterea titlului de Împărat al Greciei pentru Petru. Forțele cruciate au reușit să treacă spre Palestina la începutul anului 1190 și bizanțul a reluat ofensiva împotriva statului Asăneștilor atacând Tîrnovo (capitala). Nereușind s-o cucerească după două luni, forțele bizantine s-au retras spre sud, printr-o trecătoare spre Beroe, unde au fost atacate prin surprindere și învinse de trupele române; în lucrările istorice⁵ se arată că în acea trecătoare îngustă, ostașii români au rostogolit bucăți de stânci asupra bizantinilor, au coborât în defileu și i-au pus pe fugă pe inamici, astfel că trupele de elită bizantine, pentru a-l salva pe împărat, au călcat în picioare propria avangardă. Apoi, după acest episod epeic, trupele române au cucerit Anchialos, Varna și Triaditza (Sofia). În anul 1194, forțele bizantine au trecut la apărarea drumului strategic Triaditza Sardica (Sofia) – Philippopolis (Filipopol) – Beroe – Anchialos (de pe litoralul Mării Negre) împotriva atacurilor violente ale forțelor unite româno-bulgaro-cumane. Forțele româno-cumano-bulgare trec la ofensivă și nimicesc două corpuri de armată bizantine (corpul de vest a fost nimicit aproape în întregime, iar corpul de est a fost spulberat și distrus la Arcadiopolis – la vest de Constantinopol).

În anul 1195 împăratul încheie un acord cu regele Bela al III-lea al Ungariei pentru a înfrânge rezistența româno-bulgară din Munții Balcani, dar în aprilie Isaac al II-lea este detronat de fratele său Alexios Anghelos-Comnen. Acesta s-a proclamat suveran și a început negocierile cu frații Asănești. Petru și Asan resping condițiile de pace propuse de noul împărat, înfrâng forțele bizantine de la Struma (Strymon) și cuceresc câteva cetăți din regiunea Serrai (Serres). În anul următor forțele Asăneștilor au trecut din nou spre sud prin valea Struma (Strymonului) până aproape de Serres și au eliberat acel ținut (teritoriu) după ce au încercuit și nimicit trupele bizantine comandate de Isaac Comnenul, pe care-l iau prizonier.

⁴ *Ibidem*, pp. 255-266.

⁵ *Ibidem*, p. 269.

Nereușind în nici un mod să-i înfrângă pe adversarii săi, împăratul Alexios al III-lea a căutat soluția asasinării fraților Asănești. Ca urmare, Ivanco, un comandant român, pune la cale uciderea lui Petru și Asan în anul 1197. Cu toate acestea bizantinii nu au reușit să ocupe capitala Târnovo, apărată de cel de-al treilea frate – Ioniță noul Domn al Țării Haemusului (Balcani).

În anii 1197-1198 românii de pe Struma (Strumița), sub conducerea lui Dobromir Hîrsu, s-au răscolat și au cucerit acea vale până la Serres și împrejurimile acestei cetăți. Apoi au ocupat și cetatea Prosakos de lângă râul Vardar. Abia în luna mai 1199 armata bizantină sprijinită de un corp de oaste turcă se îndreaptă pe țărmul Mării Egee spre Thesalonic și de acolo spre Prosakos unde erau forțele române ale lui Hîrsu, dar nu au reușit să cucerească cetatea fiind învinși de români. În consecință, Alexios al III-lea a fost nevoit să-l recunoască pe Dobromir Hîrsu stăpânitorul cetăților Strumița și Prosakos și a ținuturilor înconjurătoare, în vara anului 1199. În primăvara anului următor românii din bazinul superior al Mariței se revoltă avându-l în frunte pe Ivanco – comandantul bizantin al cetății Filipopol (Philippopolis). Masivul munților Rodopi până la Marea Egee și muntele Paggaiion au fost cucerite și au intrat în stăpânirea lui Ivanco. În vara anului 1200, armata bizantină condusă de împărat a pornit spre Filipopol, l-a atras într-o cursă pe Ivanco și l-a luat prizonier, după care a înfrânt rezistența românilor de pe cursul superior al Mariței.

La începutul anului 1201, Ioniță, având alături de trupele sale române și forțe cumane, a trecut la ofensivă în partea de sud-est a Peninsulei Balcanice și a cucerit cetatea Constantia din Munții Rodopi și apoi cetatea Varna de pe litoralul Mării Negre. În contextul victoriilor obținute, Constantinopolul a recunoscut, în 1202, primăvara, independența statului româno-bulgar al Asăneștilor. Ca urmare, Ioniță a cerut papei Inocențiu al III-lea coroana și titlul de împărat al românilor și bulgarilor, ceea ce consacra pe plan internațional existența statului Asăneștilor după lupte care au durat aproximativ 20 de ani. Astfel, în noiembrie 1204, cardinalul Leo de Santa-Croce, așa cum s-a arătat la începutul acestei lucrări, a încoronat pe regele Ioniță. Constantin Von Höfler scria în anul 1879 „*Ridicarea din anul 1186 porni de la vlahi (români, n.n.), se sprijini mai ales pe cumani, târî cu sine pe bulgari, și astfel acest imperiu bulgaro-vlah se deosebește esențial de cel dintâi; este un imperiu mai cu seamă vlah (român, n.n.), care se numește bulgar pentru că frații vlahi au reușit să se impună și ca stăpânitori ai bulgarilor*”⁶.

A urmat războiul din 1205/1207 între Imperiul Latin de la Constantinopol și statul Asăneștilor care devine imperiu. Acest război a fost precedat de

⁶ Constantin von Höfler, *Die Walachen als Begründer des zweiten bulgarischen Reiches der Asaniden*, „*Sitzungsber., der K. Wien. Akad. Der Wiss.*”. Phil-hist XCY, 1879, pp. 244-245.

desfășurarea nefirească a Cruciadei a IV-a; cruciații au atacat Constantinopolul, l-au cucerit la 17 iulie 1203 și l-au proclamat împărat pe contele de Flandra (care și-a luat numele de Balduin I). Acesta a fost de acord cu înființarea unor principate teritoriale și seniorii de tip occidental asupra cărora a avut o suveranitate formală. În primăvara anului 1205, Regele (împăratul) Ioniță și-a mobilizat armata și s-a îndreptat spre Adrianopol, unde sosise deja corpul de oaste al cruciaților conduși de Balduin I și dogele Enrico Dandolo (venețian).

Forțele împăratului Ioniță împreună cu cele cumane îi înfrâng pe cruciați și îl iau prizonier pe Balduin I trecând apoi la urmărirea forțelor latine spre portul Rodosto de la Marea de Marmara. Apoi se deplasează spre regatul Tesalonicului pe care-l atacă prin surprindere și îl cucerește, după care ocupă prin lupte violente Serresul și Verria. Astfel, împăratul Ioniță a preluat controlul Vlahiei Mari Tesalice. În anul 1206 cumanii invadează Tracia și apoi împăratul Ioniță declanșează ofensiva cu aproximativ 100.000 de soldați români și bulgari și asediază Didymoteichon-ul fără a-l putea cuceri. În anul următor împăratul Ioniță asediază Thesalonic, dar este asasinat în octombrie 1207.⁷

În concluzie, Țara Românilor din Haemus a reprezentat nucleul în jurul căruia printr-un amplu și rapid proces de unificare a luat naștere imperiul (împărăția) românilor și bulgarilor (statul Asăneștilor) din sudul Dunării.

Imperiul Româno-Bulgar a cunoscut cea mai mare extindere și apogeul puterii sale pe timpul împăratului Ioan Asan al II-lea (1218-1241). Teodor Anghelos, împăratul grec al Thesalonicului, în anul 1228 cucerește Adrianopolul și declară război Imperiului Româno-Bulgar pentru cucerirea supremației politico-militare în Peninsula Balcanică. Beligeranții se ciocnesc la Klocotniza, în 1230, iar bătălia este încheiată printr-o mare victorie româno-bulgaro-cumană, căci alături de românii și bulgarii lui Ioan Asan al II-lea, au participat ca de obicei și forțele cumane venite din zona Carpaților de Curbură. În acea bătălie, forțele întrunite româno-bulgare și cumane reușesc să execute o manevră amplă și rapidă și să încercuiască corpul de armată al Thesalonicului. Astfel, Ioan Asan al II-lea a obținut o mare victorie capturându-l pe împăratul Teodor Anghelos și pe mulți dintre demnitarii acestuia. Prin înfrângerea forțelor Thesalonicului se deschideau perspective luminoase pentru Imperiul Româno-Bulgar. Ioan Asan al II-lea a desfășurat campanii fulgerătoare în Tracia, Macedonia, Vlahia Mare, Epir și Albania reușind să-și alipească o serie de posesiuni care aparținuseră Anghelilor (foștilor împărați bizantini). Printre acestea remarcăm câteva: Adrianopol, Didymoteichon, Serres, Boleron, Ohrida, Pelagonia, Prosakos, Bitolia, Elbanon și Prilapos împreună cu ținuturile înconjurătoare. Forțele româno-bulgare ale

⁷ Gheorghe I. Brătianu, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*, București, 1980, pp. 75-82.

împăratului Ioan Asan al II-lea au ajuns până în Illiria și Albania, inclusiv la cetatea Durrës (Dyrrhachium). Ca urmare, Imperiul Româno-Bulgar controla drumul strategic Skoplje-Naissos-Belgrad și a devenit factorul politico-militar decisiv în relația cu Serbia. Această puternică poziție a imperiului era atestată de Ioan Asan al II-lea într-o inscripție în piatră din biserica celor Patruzeci de Martiri – ctitoria sa din Tîrnovo în care se intitula ca adevărat stăpânitor al tuturor țărilor de la Adrianopol și până la Durrës și al țărilor grecești, albaneze și sârbești.

BIBLIOGRAFIE

- BĂNESCU Nicolae, *Les duché byzantines de Paristriais (Paradounaron) et de Bulgarie*, București, 1946.
- BĂNESCU Nicolae, *Un problème d'histoire medievale. Creation et caractere du second Empire Bulgare (1185)*, București, 1943.
- BREZEANU S., „Imperator Bulgarie et Vlachiae”. În jurul genezei și semnificației termenului „Vlahia” din titulatura lui Ioniță Asan, în *Revista de Istorie* nr. 4, 1980.
- DIACONU P., *Les Coumans au Bas-Danube aux XIe et XIIe siecles*, București, 1978.
- DIACONU P., *Les Coumans petchenegues au Bas-Danube*, București, 1970.
- Etudes byzantines et post-byzantines*, I, București, 1979.
- IORGA Nicolae, *Istoria vieții bizantine. Imperiul și civilizația*. După izvoare, traducere M. Holban, București, 1974.
- MURNU G., *Istoria românilor din Pind. Vlahia Mare (980-1259)*. Studiu istoric după izvoare bizantine, București, 1913.
- TĂUTU Aloisio, *Le conflict entr Johanitsa Asen et Emeric roi de Hongrie (1202-1204)*. Contribution a l'etude du probleme du second empire Valaque, Citta del Vatican, 1964.

